

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Левчук Тетяни Олегівни
Прізвище, ім'я, по батькові студента(ки)

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавра

Страхування майна: сутність, види та напрями удосконалення за матеріалами
ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»
назва теми

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування
Назва

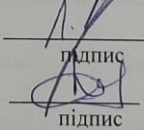
КРФБС 019290.01.03.00

Виконала: студентка V курсу, групи ФБСз-19-1

підпис

Тетяна ЛЕВЧУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник: канд. екон. наук, доцент

підпис

Леся МАТВІЙЧУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер аргент
посада

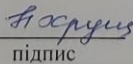

підпис

Анна ДОВЧЕНКО
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Зав. кафедри ФБСС

д-р. екон. наук., професор

підпис

Ніла ХРУЩ
Ініціали, ПРІЗВИЩЕ

14 06 2024 р.

Хмельницький 2024

Зміст

Вступ	5
1 Теоретико-методичні засади страхування майна	7
1.1 Економічна сутність, види та особливості страхування майна	7
1.2 Методичні аспекти оцінки ризиків та страхових виплат за договорами страхування майна	15
2 Аналітико-практичні аспекти страхування майна	23
2.1 Аналіз сучасного стану ринку страхування майна та фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за 2021-2023 роки	23
2.2 Напрями удосконалення страхування майна ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»	39
Висновки	49
Список використаних джерел	52
Додатки	57

Вступ

Страховання є однією з найбільш динамічних та важливих сфер економіки. Проте за роки функціонування, враховуючи рівень економічних перетворень та трансформаційних процесів, не вдалося повною мірою сформувати стабільний страховий ринок, який відповідав би сучасним потребам суспільства. Це стосується і ринку страхування майна, який перебуває під низкою викликів, таких як економічна нестабільність, недостатня довіра з боку страхувальників, а також потреба в удосконаленні страхових продуктів і послуг. Подальший розвиток страхування майна в Україні потребує уточнення його сутності, функцій, а також ролі у вирішенні соціально-економічних завдань держави.

Вагомий внесок у розробку питань теорії та практики страхування майна зробили такі дослідники як: В. Базилевич, Н. Внукова, О.Вовчак, Т. Говорушко, О. Журавка, О. Марценюк-Розарьонова, Д. Наливайко, С. Рубан, О. Слободянюк. Втім, враховуючи нові виклики, ризики та загрози питання функціонування ринку страхування майна постає по новому та потребує подальших наукових досліджень.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень і практичних підходів до організації страхування майна.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити сутність та особливості страхування майна;
- систематизувати види страхування майна;
- дослідити ризики страхування майна та методи їх оцінки;
- розглянути системи відповідальності страхової компанії;
- проаналізувати сучасний стан розвитку ринку страхування майна;
- визначити напрями удосконалення страхування майна.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є страхування майна.

Предмет дослідження є теоретико-методичні аспекти та практичні рекомендації щодо організації страхування майна.

Методи дослідження. Основними методами дослідження, які використовувались у роботі є: методи синтезу та узагальнення – для визначення сутності та особливостей страхування майна та дослідження андеррайтингу в системі страхування майна; методи систематизації – для класифікації видів страхування майна та дослідження систем відповідальності страхових компаній; системно-структурного аналізу – для аналізу ринку страхування майна та дослідження показників фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»; графічні та табличні – для візуалізації отриманих результатів дослідження.

Практична значимість отриманих результатів полягає у розробці напрямів удосконалення страхування майна.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти, які регулюють питання страхування; наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, що стосуються проблем страхування майна; матеріали Національного банку України; інформаційні ресурси мережі Інтернет; фінансова звітність ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 57 сторінок друкованого тексту. Робота містить 9 таблиць, 13 рисунків та 3 додатки. Список використаних джерел налічує 41 найменування.

1 Теоретико-методичні засади страхування майна

1.1 Економічна сутність, види та особливості страхування майна

В умовах інтеграційних та трансформаційних процесів страхування виступає важливим інструментом забезпечення стійкого розвитку економіки країни. Нині воно охоплює всі сфери економічного життя, включаючи діяльність юридичних та фізичних осіб, забезпечуючи захист від різноманітних ризиків та непередбачуваних обставин. Без ефективної та розвиненої системи страхування економіка не здатна функціонувати належним чином, оскільки страхування відіграє важливу роль у мінімізації фінансових втрат та підтриманні економічної активності. У розвинених країнах страхування майна є важливим компонентом фінансової системи, забезпечуючи захист та гарантію відновлення пошкодженого майна у разі природних катастроф, катаклізмів, техногенних аварій чи інших непередбачуваних подій, тим самим підтримуючи економічну стабільність та запобігаючи соціальним кризам.

Економічна цінність цього виду страхування полягає у відшкодуванні збитків, яких зазнав страхувальник внаслідок втрати або пошкодження майна при настанні страхового випадку. Це не лише забезпечує фінансову підтримку постраждалим, але й сприяє загальному економічному зростанню, оскільки кошти, отримані від страхових виплат, знову вкладаються в економіку, стимулюючи відновлення та розвиток.

Страхування також відіграє важливу роль у стимулюванні інвестиційної активності. Інвестори більш охоче вкладають кошти у проекти та підприємства, які мають надійне страхове покриття, оскільки це знижує ризики втрат. Таким чином, страхування сприяє розвитку підприємництва та інновацій, підтримуючи створення нових робочих місць та економічне зростання. Крім того, страхування майна є важливим інструментом мінімізації ризиків для державних та місцевих органів влади. Вони можуть страхувати інфраструктурні

об'єкти, такі як дороги, мости, громадські будівлі, що дозволяє знизити фінансові навантаження на бюджети при настанні катастрофічних подій та швидко відновити інфраструктуру.

Для реалізації мети дослідження необхідно в першу чергу з'ясувати сутність страхування майна та його специфіку. Погляди науковців на сутність поняття «страхування майна» наведені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Погляди науковців на сутність поняття «страхування майна»

Автор	Сутність поняття «страхування майна»
І.М. Федорович	«галузь страхування, де об'єктом страхових відносин є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України щодо володіння, користування та розпорядження майном юридичних або фізичних осіб і здійснюються на підставі добровільної угоди між страховою компанією та страхувальником» [37, с. 193].
І.О. Брюховецька	«підгалузь майнового страхування, що включає законодавчо визначені добровільні види страхування, умови й порядок здійснення яких передбачають повне або часткове відшкодування збитків, завданих страхувальникам-громадянам унаслідок настання страхового випадку із застрахованим майном» [4, с. 19].
В.І. Глухова, І.В. Петрова, Н.В. Гомулко	«галузь страхування, що включає різні види страхування юридичних і фізичних осіб, де об'єктом страхування виступає майновий інтерес, пов'язаний з володінням, користуванням і розпорядженням майном» [5, с. 344]
О. М. Гладчук, С.С. Кучерівська	«галузь страхування, де об'єктом страхового захисту виступає майно та майнові інтереси, пов'язані із володінням, користуванням та правами участі, а також ризики в діяльності страхувальника, що впливають на його фінансовий і майновий стан» [35, с. 54].
О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко	«галузь (або вид) страхування, в якій предметом страхового захисту є майнові інтереси фізичних та юридичних осіб, що не суперечать чинному законодавству й пов'язані з правом володіння, користування та розпорядження майном» [8, с.181].
Ю.А. Романовська, К.А. Яковенко	«засіб захисту, за допомогою якого мінімізується негативний вплив різноманітних явищ у суспільному житті і здійснюється превентивність чи повне усунення небажаних матеріальних ризиків» [28, с.1207].

Джерело: систематизовано автором на основі [4,5,8,28,35,37]

Проаналізувавши погляди науковців на сутність поняття «страхування майна» відзначимо, що більшість дослідників трактують страхування майна з позицій захисту майнових інтересів страхувальників, як фізичних так і юридичних осіб, що здійснюється в межах чинного законодавства та пов'язане з майном, яким страхувальник володіє, розпоряджається чи користується на законодавчих підставах.

Особливості майнового страхування наведені на рисунку 1.1

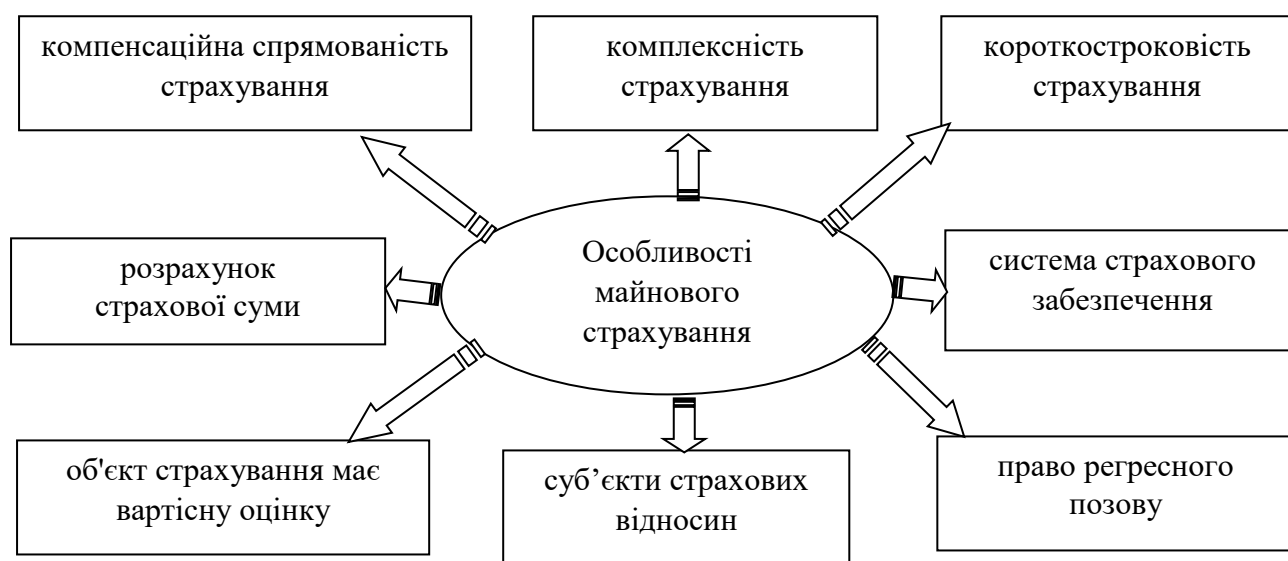

Рисунок 1.1 – Особливості майнового страхування

Джерело: систематизовано та доповнено автором на основі [4, 35, 18]

Компенсаційна спрямованість страхування полягає у відшкодуванні збитків страхувальників лише за умови нанесення шкоди їх майну, його знищення або викрадення. Це означає, що страхова компанія компенсує витрати, понесені внаслідок конкретних страхових випадків, таких як пожежі, повені, землетруси, аварії чи інші непередбачувані події, які призвели до втрати або пошкодження застрахованого майна. Важливо зазначити, що страхове відшкодування не передбачає компенсацію за нормальне зношування або амортизацію майна, а лише за раптові та непередбачені події, що спричинили матеріальні збитки. Це включає не лише повне знищення майна, але й часткові пошкодження, що впливають на його функціональність або вартість. Компенсаційна спрямованість також враховує обмеження та умови, визначені у

страховому договорі. Наприклад, страхове покриття може включати або виключати певні ризики залежно від домовленостей між страховиком і страхувальником. Деякі поліси можуть покривати лише певні типи збитків, такі як ті, що виникають внаслідок природних катастроф, тоді як інші можуть включати захист від крадіжки, вандалізму або техногенних аварій. Цей підхід забезпечує страхувальникам фінансову захищеність та стабільність, дозволяючи їм швидко відновити пошкоджене або знищене майно без значних фінансових втрат. Таким чином, компенсаторна функція страхування сприяє зменшенню ризиків і втрат, що є важливим елементом управління ризиками як для фізичних осіб, так і для бізнесу.

Комплексність страхування означає, що один страховий поліс може охоплювати кілька різних об'єктів або видів майна, забезпечуючи захист від різноманітних ризиків і непередбачених подій в межах одного договору. Це дозволяє страхувальникам отримати всеохоплюючий захист для своїх активів, зменшуючи адміністративні витрати та спрощуючи процес управління ризиками.

Короткостроковість страхування означає, що договори страхування майна не носять довгострокового характеру та укладаються на термін до одного року. Строк дії договору страхування майна встановлюється за домовленістю між страховою компанією та страхувальником індивідуально, відповідно до обраних програм страхування та правил страхування, які затверджені страховиком. Договори страхування майна можуть укладатися на декілька днів.

Розрахунок страхової суми відбувається за згодою страхувальника та страховика та не має перевищувати дійсну вартість об'єкта. Вартість майна визначається по-різному залежно від його виду. Так, для визначення вартості основних фондів суб'єктів господарювання застосовують балансову вартість за вирахуванням розміру зносу. Товарно-матеріальні цінності юридичних осіб оцінюють за розміром фактичної собівартості або за тими цінами, які діяли на момент укладання договору купівлі-продажу із вирахуванням зносу. Оцінка об'єктів, які перебувають на етапі незавершеного будівництва визначається за обсягом матеріальних і трудових витрат, фактично здійснених на час

страхового випадку. Товари, які перебувають у процесі виробництва або обробки оцінюють за вартістю витрачених на момент настання страхового випадку сировини, матеріалів та витраченої праці. Майно, яким фізичні та юридичні особи розпоряджаються на умовах оренди, лізингу оцінюється за дійсною (балансовою) вартістю за даними бухгалтерського обліку того суб'єкта господарювання, якому належить це майно на правах власності, проте не більше за суму, в межах якої страхувальник несе відповідальність перед власником. Майно також може бути застрахованим за відновною вартістю. Знос за основними засобами розраховують на основі методів та норм амортизаційних відрахувань, які визначені в чинному законодавстві» [8, с.185].

Системою страхового забезпечення є науково підтвердженою системою виплати страхових відшкодувань за програмами страхування майна фізичних та юридичних осіб, що ґрунтується на співвідношенні страхової суми та вартості об'єкта страхування. Розмір страхового відшкодування залежить від обраної системи страхового забезпечення. Виокремлюють методи повного та часткового страхування. Так, за умови страхування майна на повну вартість (страхова сума = вартості об'єкта страхування) страхова компанія несе повну відповідальність перед страхувальником, тобто страхова виплата буде дорівнювати розміру фактично отриманих збитків страхувальника. Система часткової відповідальності застосовується за умови страхування майна не на повну вартість. Сума на яку застраховано майно становить певний процент від вартості майна. За таких умов страховою компанією відшкодує лише частину збитку одержаного страхувальником.

Страхування майна передбачає можливість застосування принципу суброгації (права на регресний позов). Даний принцип означає, що страхова компанія має право вимагати відшкодування збитків, завданих страхувальнику від винуватця страхового випадку. Процес подання регресного позову включає кілька етапів. Так, на першому етапі відбувається виплата страхового відшкодування страхувальнику. Далі страхова компанія визначає, хто є винуватцем збитків. Це може бути фізична особа, компанія або інша сторона, відповідальна за настання страхового випадку. Після визначення винуватця

настання страхового випадку, страхова компанія звертається до винної сторони з вимогою про відшкодування виплачених коштів. Якщо винна сторона добровільно не погоджується відшкодувати збитки, страхова компанія може подати позов до суду. У разі відмови винної сторони відшкодувати збитки добровільно, справа розглядається у суді, який ухвалює рішення про відшкодування. Регресні позови є важливим елементом страхування, оскільки вони дозволяють страховим компаніям зменшувати власні фінансові втрати та підтримувати фінансову стабільність. Цей механізм також сприяє підвищенню відповідальності винних сторін за свої дії, що стимулює дотримання правил безпеки та законодавства.

Суб'єктами страхових відносин у галузі страхування майна можуть бути: страховик, страхувальник, вигодонабувач, державний регулятор в особі Національного банку України (рисунок 1.2).

Рисунок 1.2 – Суб'єкти страхових відносин у галузі страхування майна та взаємозв'язок між ними

Відповідно до Закону України «Про страхування» страхова компанія, яка надає послуги страхування майна має отримати ліцензію за наступними класами страхування (одним або декількома):

- «клас 7 - страхування майна, що перевозиться (включаючи вантаж, багаж (вантажобагаж));
- клас 8 - страхування майна від вогню та небезпечного впливу природних явищ;
- клас 9 - страхування майна від шкоди, заподіяної градом, морозом, іншими подіями (включаючи крадіжку, розбій, грабїж, умисне пошкодження/знищення майна), крім подій, визначених у класі 8» [10].

Страхування майна виконує три важливі функції.

По-перше, воно знімає навантаження з державного бюджету, покриваючи витрати на відшкодування збитків у разі настання страхових випадків. Це означає, що уряд не змушений виділяти додаткові кошти на компенсації громадянам і підприємствам, які постраждали від непередбачених подій, таких як природні катастрофи, техногенні аварії або крадіжки. Це сприяє збереженню державних ресурсів, які можуть бути спрямовані на інші важливі соціально-економічні потреби.

По-друге, страхування майна є одним із найстабільніших джерел довгострокових інвестицій. Страхові компанії, збираючи страхові премії, мають можливість інвестувати ці кошти в різні фінансові інструменти, такі як облігації, акції, нерухомість та інші активи. Ці інвестиції не лише приносять дохід страховим компаніям, але й сприяють розвитку економіки в цілому, оскільки інвестовані кошти стимулюють зростання різних галузей і сприяють створенню нових робочих місць.

По-третє, галузь страхування майна забезпечує фінансову стабільність та впевненість як для приватних осіб, так і для бізнесу. Воно дозволяє підприємствам продовжувати свою діяльність навіть після значних збитків, що позитивно впливає на економічну стабільність країни. Для громадян майнове страхування забезпечує захист їхнього майна та фінансовий спокій, знаючи, що вони отримають компенсацію у разі непередбачених подій.

Вітчизняні страховики здійснюють різні види страхування майна. Систематизація видів страхування майна за класифікаційними ознаками наведена у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Види страхування майна

Класифікаційна ознака	Види страхування майна
Залежно від страховальника	<ul style="list-style-type: none"> – страхування майна юридичних осіб (об'єкти – види страхування: нерухоме майно, обладнання, устаткування, транспортні засоби, інструменти); – страхування майна фізичних осіб (об'єкти – види страхування: будівлі та квартири громадян, домашнє майно, транспорт, домашні тварини).
Залежно від виду страховий подій	<ul style="list-style-type: none"> – страхування від вогневих ризиків – страхування на випадок стихійного лиха (посухи, граду, торнадо, блискавка та ін.); – страхування від нещасного випадку; – страхування тварин на випадок загибелі в результаті хвороби та нещасних випадків; – страхування від навмисних протиправних дій третіх осіб, тощо.
За кількістю об'єктів у договорі страхування	<ul style="list-style-type: none"> – страхування одного об'єкта; – страхування кількох об'єктів; – комплексне страхування майна.
За видом майна	<ul style="list-style-type: none"> – транспорт (наземний, повітряний, морський); – вантажі та багажі; – основні засоби підприємства або його оборотні активи (сировина, виробничі запаси, готова продукція); – незавершене виробництво; – врожай с/г культур та с/г тварини; – предмети домашнього майна.

Джерело: систематизовано автором на основі [4, 8, 29, 36, 38]

«Страхування майна підлягає певним обмеженням щодо застрахованого майна. За загальним правилом, не є застрахованим майном предмети, збиток для яких важко довести. До них відносяться документи, цінні папери, банкноти, рукописи, колекції, унікальний антикваріат, дорогоцінні метали, ювелірні вироби, релігійні предмети, рукописи, креслення, бухгалтерські книги, ділові книги, картки, файли, технічні носії інформації, майно, що не належить страховальнику, але знаходиться на його території, напівзруйновані будівлі,

споруди або такі споруди, що розташовані в зонах, яким загрожує обвал, зсуви, повені або інші стихійні явища тощо» [38, с. 192].

Таким чином, страхування майна та інших видів ризиків є невід'ємною частиною сучасної економіки, що забезпечує її стабільність, сприяє економічному зростанню та розвитку, а також підвищує рівень соціальної захищеності населення.

1.2 Методичні аспекти оцінки ризиків та страхових виплат за договорами страхування майна

Розвиток ринку страхування майна має стратегічне значення для економічної стабільності держави та безпеки як громадян, так і підприємств різних галузей. Страхування майна є важливим інструментом захисту від фінансових втрат. Вивчення світового досвіду дозволяє застосовувати передові методики оцінки ризиків, ефективні практики врегулювання збитків та сучасні страхові продукти, що підвищують рівень захищеності майна. Водночас, розробка та впровадження страхової політики мають враховувати національні особливості, такі як специфіка страхового законодавства, економічний стан країни, рівень розвитку інфраструктури та культурні особливості населення. Це забезпечить більш ефективне функціонування ринку страхування та його відповідність реальним потребам громадян і бізнесу.

Інтеграція України у світові господарські зв'язки також означає підвищення стандартів страхових послуг, необхідність адаптації до міжнародних норм і вимог, а також відкриття можливостей для залучення іноземних інвестицій у страховий сектор. Розвиток ринку страхування майна сприятиме зростанню економічної привабливості України, підвищенню довіри міжнародних партнерів та забезпеченню стабільного економічного зростання.

Страховання майна належить до загального ризикового страхування, саме тому його економічний механізм є аналогічним до механізму, який притаманний страховим продуктам цього класу та враховує такі особливості:

- інвестиційний дохід не впливає на розмір страхового тарифу та не сплачується страхувальнику, а в повній мірі належить страховику;
- страхові резерви формуються на основі затверджених методик загальною сумою за всіма застрахованими об'єктами;
- страхове відшкодування сплачується лише за умови настання страхового випадку, а у разі відсутності страхових випадків страхові премії в повному обсязі залишаються у страховика;
- формування прибутку страхової компанії відбувається за рахунок основної діяльності (страхування та перестраховання), інвестиційної діяльності та фінансової діяльності.

Під час організації страхування майна вітчизняні страховики дотримуються наступних принципів:

- надання страхувальником повної та правдивої інформації, яка стосується майна, що є об'єктом страхових відносин та своєчасне повідомлення про зміни рівня майнових загроз та ризиків;
- розподіл відповідальності за збитки між страховими компаніями, за умови страхування одного і того ж майна від аналогічних ризиків у двох або більше страхових компаній;
- відповідальність страхової компанії настає перед страхувальником виключно після настання страхового випадку;
- оцінка ризику на основі загального та індивідуального андеррайтингу.

Необхідність проведення ґрунтовної оцінки ризиків є важливою складовою організації процесу страхування майна. Страхові компанії повинні регулярно стежити за динамікою ризику, здійснювати відповідні статистичні обрахунки, аналізувати й систематизувати отриману інформацію. Базуючись на інформації про зміну ступеня ризику, страхові компанії проводять його оцінку та визначають ймовірність настання страхового випадку.

Діяльність страхових компаній, яка спрямована на виявлення, систематизацію та оцінку ризиків, які приймаються на страхування, визначення оптимального страхового тарифу та розробки умов страхування і як наслідок формування раціонального страхового портфеля відноситься до складових такого поняття як «андерайтинг».

«Андерайтинг являє собою комплекс заходів, які спрямовані на визначення ступеня ризику відхилення від середньостатистичного з метою забезпечення можливості пропозиції страхового продукту за параметрами договору, які є оптимальними як для страховика та страхувальника, а також захисту страхового портфеля за видом страхування; зіставлення набору пропонованих ризиків, розміру можливого збитку з прогнозним фінансовим станом компанії (загалом або за видом страхування, або за видом продукту) та встановлення/погодження на підставі цього умов договору страхування (прийняті на страхування ризику, величина тарифу, розмір франшизи)» [19, с.146].

У процесі страхування майна застосовують два види андерайтингу: індивідуальний та стандартний. Сутність індивідуального андерайтингу, який ще носить назву спеціалізований, проявляється у здійсненні комплексу заходів, які спрямовані на оцінку індивідуальних особливостей майна, що є об'єктом страхових відносин, та вивчення ризиків, які притаманні даному об'єкту з метою визначення страхового тарифу, розробки умов страхового договору та обсягу страхового покриття. У свою чергу стандартний андерайтинг містить набір заходів щодо взяття на страхування ризиків за заявленим майном шляхом зіставлення встановлених критеріїв з стандартними, типовими умови. Цей процес складається з визначення розміру страхового тарифу, вибору умов страхування та обсягу страхового покриття з числа заздалегідь розроблених програм та варіантів страхових продуктів. Іншими словами, стандартний андерайтинг містить базовий набір процедур та чітко відповідає наперед розробленому алгоритму дій. Критеріями так званої «стандартності» є обмежений набір індикаторів за якими оцінюється об'єкт страхування (вид майна, його стан, дотримання заходів безпеки), умов страхового покриття

(перелік ризиків і страхових випадків, фінансова та правова превенція, базові тарифи, коригуючі коефіцієнти, розмір франшизи).

Функції андеррайтингу в майновому страхуванні наведені на рисунку 1.3.

Рисунок 1.3 – Функції андеррайтингу в майновому страхуванні

Джерело: систематизовано автором на основі [19, 36, 38]

В практичній діяльності страхових компаній застосовують різні методи для оцінки ризику. Одними із найпоширеніших методів є: метод індивідуальних оцінок, метод відсотків, метод середніх величин.

Метод індивідуальних оцінок входить до групи абстрактно-логічних та експертних методів оцінок. Він побудований на рівні знань, досвіді та інтуїції професіоналів-практиків, що мають значний досвід роботи у сфері оцінки майна. Метод індивідуальних оцінок є досить суб'єктивним та

використовується страховою компанією для вимірюванні та оцінки ризику лише тоді, коли немає можливості застосовувати математичні методи та неможливо порівняти ризик, який береться на страхування із середнім типом ризику, що характерний для такого об'єкту страхування.

Суть метод середніх величин полягає в систематизації та розмежуванні окремих ризикових групи на підгруп, з метою створення аналітичної бази для оцінки ризику за різними класифікаційними ознаками. До прикладу, до критеріїв віднесення об'єктів страхування у різні групи є: вартість майна, місце розташування об'єкту страхування, виробничі потужності суб'єкта господарювання, технічні характеристики майна, тощо.

Метод відсотків належить до групи методів статистичного аналізу та використовується для оцінки страхових ризиків шляхом визначення відхилень (позитивних або від'ємних) від усередненого ризикового типу, наявного в аналітичній базі. Визначені відхилення виражаються у відсотках або в промілях від усередненого ризикового типу.

Використовуються також і інші групи методів, зокрема: економетричні, статистичні, методи вербального аналізу тощо. Варто зазначити, що в сучасних умовах як вітчизняні, так і зарубіжні андеррайтери мають у своєму розпорядженні широкий спектр інструментів для оцінки та моніторингу ризику. Вони використовують актуарні розрахунки; здійснюють постійне спостереження та аналіз страхових портфелів; застосовують складні математичні моделі для симуляції різних сценаріїв розвитку подій, що допомагає краще зрозуміти потенційні ризики і їхні наслідки; використовують ретроспективний аналіз, тобто історичні дані і попередні страхові випадки для оцінки ризиків і розробки нових продуктів та стратегій; використовують схожі випадки і ситуації для прогнозування ризиків у нових, але подібних обставинах; застосовують сучасні технології для обробки і аналізу великих обсягів даних, що дозволяє виявляти тенденції та аномалії, які можуть вказувати на підвищені ризики, тощо.

Вибір методів оцінки ризиків та їх ефективне застосування у діяльності страхових компаній особливо важливо, оскільки на основі прогнозування ризику страховики формують власну тарифну політику.

«Для оцінки динаміки ризику в конкретній страховій сукупності особливу важливість мають наявність і аналіз достовірної інформації. Важливо зазначити, що тільки розгалужена група об'єктів, які були в центрі спостереження, дозволяє з достатнім ступенем достовірності визначити ймовірність збитків» [19, с. 147].

Після проведення аналізу ризиків у процесі андерайтингу настає основний момент, а саме прийняття рішення про можливість здійснення страхування конкретного ризику чи відмова від взяття ризику на страхування, через ймовірність тримати значні збитки. Це є ключовою стадією процесу андерайтингу, оскільки від прийнятого рішення залежатиме майбутній фінансовий результат страхової компанії.

Ефективність андерайтингової політики страховика оцінюється за обсягом прибутку одержаним страховою компанією протягом андерайтингово року. З метою проведення ґрунтовної оцінки виокремлюють наступні рівні фінансового результату:

- андерайтерський результат, який розраховується як зароблена нетто-премія, тобто загальний обсяг премій, які надійшли до страхової компанії за вирахуванням страхових резервів та здійснення витрат на ведення страхової справи;

- страховий результат, який формується як сума андерайтерського результату та інших доходів від операційної діяльності за вирахуванням витрат на іншу операційну діяльність страховика;

- загальний результат, який формується як сума страхового результату та доходів отриманих страховою компанією від фінансової та інвестиційної діяльності за вирахуванням витрат на здійснення фінансової та інвестиційної діяльності.

В страховому бізнесі застосовується наступні системи страхування майна: пропорційна, першого ризику, граничного (максимального)

відшкодування та дробового ризику, що належать до системи часткової відповідальності страховика.

«Система пропорційної відповідальності являє собою організаційну форму страхового забезпечення, яка полягає у виплаті страхового відшкодування в тій пропорції, котру страхова сума становить до страхової вартості об'єкта страхування» [39, с. 18].

Система першого ризику полягає у здійсненні страхових виплат страхувальникам (застрахованим особам) в розмірі отриманих збитків, але в межах страхової суми, яка визначена договором страхування. За цією системою весь збиток, який знаходиться у межах страхової суми називається перший ризик та виплачується страховою компанією в повному обсязі. Збиток, який перевищує розмір страхової суми носить назву другий ризик та не відшкодовується страхувальнику. Система першого ризику застосовується тих у випадках, коли здійснити оцінку майна, що є об'єктом страхування практично неможлива або витрати на її оцінку є досить значними або склад об'єкту, що береться на страхування постійно змінюється.

Система дробового ризику є організаційною формою страхового забезпечення, що поєднує в собі елементи як системи пропорційної відповідальності так і системи першим ризиком. Система дробового ризику передбачає встановлення двох страхових сум, одна з яких носить назву показана вартість. За показаною вартістю страхувальник отримує відшкодування в переважній більшості у вигляді відсотку від отриманого збитку. Відповідальність страхової компанії за такою системою обмежується розмірами дробу. Тим самим, розмір страхової суми буде меншим за розмір показаної вартості, а також її дробової частини. Страхове відшкодування відповідатиме збиткам у межах визначеної страхової суми. Якщо ж показана вартість буде рівна дійсній вартості об'єкта страхування, то система страхування за дробовою частиною буде здійснюватися аналогічно системі страхування за першим ризиком. Якщо ж розмір показаної вартості є меншим від дійсної вартості об'єкта страхування, страхове відшкодування буде здійснюватися за системою пропорційної відповідальності.

За системою граничного ризику страхова компанія в договорі страхування встановлює граничний розмір показника, який корелюється з розміром страхової суми, на підставі якого вона розраховується. Величина збитку страхувальника розраховується як страхова сума (граничний показник) за мінусом розміру фактично досягнутого показника. Страхове відшкодування страхувальнику буде сплачено в розмірі граничного показника.

2 Аналітико-практичні аспекти страхування майна

2.1 Аналіз сучасного стану ринку страхування майна та фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за 2021-2023 роки

Страховий ринок в сучасних умовах господарювання є невід'ємною частиною ефективно функціонуючого та стабільно зростаючого фінансового середовища держави з ринковою моделлю економікою. Рівень розвитку страхового ринку є віддзеркаленням загальний стан економіки, оскільки добре організоване страхове середовище може значно знизити витрати державного бюджету на відшкодування збитків від страхових випадків, водночас створюючи належний рівень безпеки для юридичних та фізичних осіб.

Страховий ринок України з моменту його становлення та до сьогоднішнього для характеризується нестабільними тенденціями розвитку. Нестабільність економіки країни, значні коливання курсу національної валюти, низький рівень доходів фізичних та юридичних осіб є основними причинами, які гальмують розвиток страхового ринку. За таких несприятливих умов питання страхового захисту не є пріоритетним в нашому суспільстві. Ще однією досить суттєвою проблемою є низький рівень фінансової грамотності населення, що накладає відбиток і на діяльність юридичних осіб і стримує їх взаємовідносини з страховими компаніями. Навіть незважаючи на те, що страхування може суттєво зменшити обсяги втрат у випадку непередбачуваних ситуацій, брак коштів та фінансових знань змушують потенційних страхувальників обмежувати кількість фінансових послуг, які вони використовують. Нові виклики, спричинені війною лише поглибили зазначені проблеми та ускладнили роботу вітчизняних страхових компаній.

Ринок майнового страхування на разі переживає складні часи, оскільки в пріоритеті страхувальників залишається страхування за тим продуктами, де

відповідно до законодавства у страхувальника виникає обов'язок здійснювати їх. В свою чергу ринок майнового страхування в переважній більшості реалізується у добровільній формі.

Проаналізуємо динаміку показників страхування майна у 2021-2023 роках за показниками та страховими продуктами затвердженими державним регулятором, а саме: страхування вантажів та багажу, страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ та страхування майна іншого, ніж передбачено у попередніх видах. До розрахунку не братимемо страхування транспортних засобів.

Динаміка показників страхування вантажів та багажу (вантажобагажу) у 2021-2023 роках наведена у таблиці 2.1

На основі розрахунків, які наведені у таблиці 2.1 відмітимо, що валові надходження страхових платежів за продуктами страхування вантажобагажу у 2022 році зменшилися на 32,63 %, порівняно з 2021 роком, і склали 1063,5 млн грн. У 2023 році валові надходження страхових платежів, порівняно з 2022 роком, зросли на 25,37 % і склали 1333,3 млн грн. Не зважаючи на те, що обсяг валових премій у 2023 році зріс на чверть досягти рівня довоєнних показників не вдалося.

Валові надходження страхових платежів за продуктами страхування вантажобагажу від страхувальників - фізичних осіб у 2022 році зменшилися на 58,89 %, порівняно з 2021 роком, і склали 33,3 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зріс на 38,44 % і склав 46,1 млн грн. Валові надходження страхових платежів за продуктами страхування вантажобагажу від страхувальників - фізичних осіб займають не значну питому вагу у загальному обсязі валових премій за даним показником.

Валові надходження страхових платежів за продуктами страхування вантажобагажу від страхувальників - юридичних осіб у 2022 році зменшилися на 29,44 %, порівняно з 2021 роком, і склали 956,2 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зріс на 22,6 % і склав 1172,3 млн грн.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників страхування вантажів та багажу (вантажобагажу) у 2021-2023 роках

Показник	Роки, млн грн			Абсолютне відхилення(+,-), млн грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022	2022 / 2021	2023 / 2022
Валові надходження страхових платежів	1578,6	1063,5	1333,3	-515,1	269,8	-32,63	25,37
у тому числі: від страховальників - фізичних осіб;	81	33,3	46,1	-47,7	12,8	-58,89	38,44
від страховальників-юридичних осіб	1355,1	956,2	1172,3	-398,9	216,1	-29,44	22,60
від перестраховальників	142,5	73,9	114,9	-68,6	41	-48,14	55,48
Частки страхових платежів, які повертаються страховальникам (перестраховальникам)	33,5	32,7	29,2	-0,8	-3,5	-2,39	-10,70
Частки страхових платежів, які сплачуються перестраховикам	558	179,9	271,3	-378,1	91,4	-67,76	50,81
Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат/відшкодувань	5775	3677	2249	-2098	-1428	-36,33	-38,84
Страхові відшкодування:	180,3	95,5	76,4	-84,8	-19,1	-47,03	-20,00
у тому числі: фізичним особам;	12,2	9,3	5,8	-2,9	-3,5	-23,77	-37,63
юридичним особам	165,1	84,2	68,6	-80,9	-15,6	-49,00	-18,53
перестраховальникам	3,0	2,0	2,0	-1	0	-33,33	0,00
Частки страхових виплат/відшкодувань, компенсовані перестраховиками	85,8	29,6	17,6	-56,2	-12	-65,50	-40,54
Витрати, пов'язані з укладанням та пролонгацією договорів страхування (аквізиційні витрати)	254,4	254,5	316,4	0,1	61,9	0,04	24,32
Витрати, пов'язані з регулюванням страхових випадків (ліквідаційні витрати)	9,7	10	6,0	0,3	-4	3,09	-40,00
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду	3153101	878009	1159694	-2275092	281685	-72,15	32,08
у тому числі зі страховальниками – фізичними особами	2426533	632095	884638	-1794438	252543	-73,95	39,95
у тому числі зі страховальниками – юридичними особами	726116	245323	274334	-480793	29011	-66,21	11,83
Максимальна страхова сума за окремою застрахованою особою	12751	11783,7	18458,5	-967,3	6674,8	-7,59	56,64

Джерело: складено автором на основі [21]

Валові надходження страхових платежів за страхуванням вантажів та багажу від перестраховальників у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 48,14 % і склали 73,9 млн грн, а у 2023 році, порівняно з 2022 році, їх обсяг зріс на 55,48 % і склав 114,9 млн грн (рисунок 2.1).

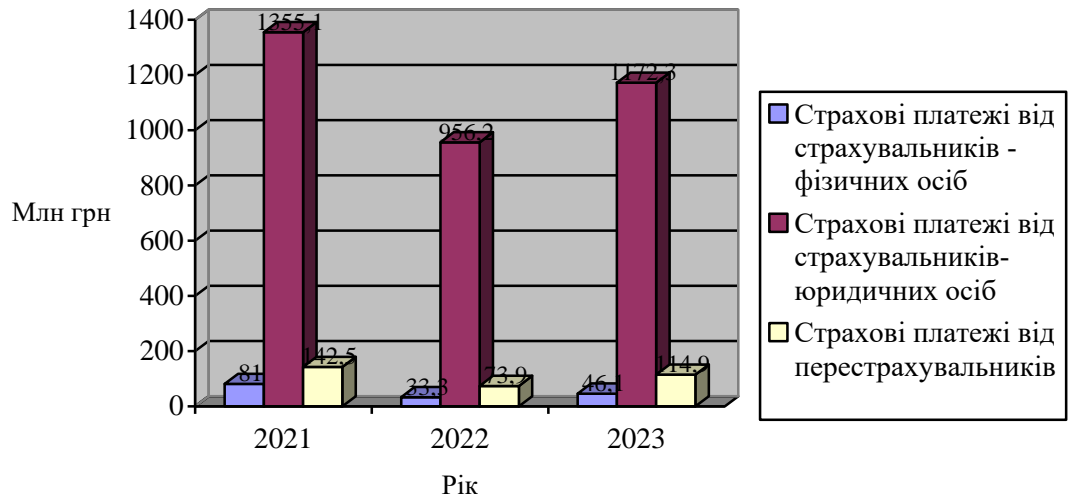

Рисунок 2.1 – Динаміка валових надходжень страхових платежів у розрізі страховальників за страхуванням вантажів та багажу у 2021-2023 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.1

Частки страхових платежів за договорами вантажобагажу, які повертаються страховальникам (перестраховальникам) у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 2,39 % та становили 32,7 млн грн. У 2023 році значення показника становило 29,2 млн грн, що на 10,7 % менше порівняно з аналогічним періодом 2022 року.

Частки страхових платежів за договорами страхування вантажів та багажу, які сплачуються перестраховикам у 2022 році, порівняно з 2021 роком зменшилися на 67,76 % та становили 179,9 млн грн. У 2023 році значення показника складало 558 млн грн, що на 50,81 % більше порівняно з аналогічним періодом 2022 року.

Страхові відшкодування за продуктами страхування вантажобагажу у 2022 році зменшилися на 47,03 %, порівняно з 2021 роком, і склали 95,5 млн

грн. У 2023 році страхові виплати, порівняно з 2022 роком, зменшилися на 20 % і склали 76,4 млн грн.

Страхові відшкодування за продуктами страхування вантажобагажу страхувальникам - фізичним особам у 2022 році зменшилися на 23,77 %, порівняно з 2021 роком, і склали 9,3 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зменшився на 37,63 % і склав 5,8 млн грн. Страхові відшкодування за продуктами страхування вантажобагажу страхувальникам - фізичним особам займають не значну питому вагу у загальному обсязі страхових відшкодувань.

Страхові відшкодування за продуктами страхування вантажобагажу страхувальникам - юридичним особам у 2022 році зменшилися на 49 %, порівняно з 2021 роком, і склали 84,2 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зменшився на 15,83 % і склав 68,6 млн грн.

Страхові відшкодування за страхуванням вантажів та багажу перестраховальникам у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 33,33 % і склали 2 млн грн, а у 2023 році їх обсяг, порівняно з 2022 році, не змінився і залишився на рівні 2 млн грн (рисунок 2.2).

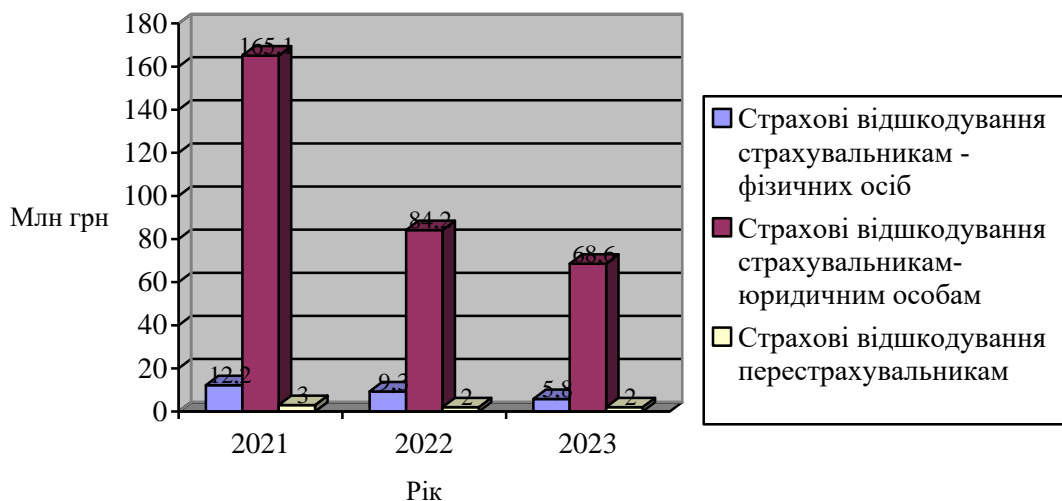

Рисунок 2.2 – Динаміка страхових відшкодувань у розрізі страхувальників за страхуванням вантажів та багажу у 2021-2023 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.1

Аквізиційні витрати за договорами вантажобагажу у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зросли на 0,04 % і склали 254,5 млн грн, у 2023 році їх обсяг, порівняно з 2022 році, зріс на 24,32 % і склав 316,4 млн грн.

Ліквідаційні витрати за договорами вантажобагажу у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зросли на 3,09 % і склали 10 млн грн, у 2023 році їх обсяг, порівняно з 2022 році, зменшився на 40 % і склав 6 млн грн.

Проаналізуємо основні показники розвитку страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ в 2021-2023 роках (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Основні показники розвитку страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ в 2021-2023 роках

Показники	Рік, млн грн			Абсолютне відхилення (+,-) млн грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
Валові надходження страхових платежів	1999,8	1067,7	1189,9	-932,1	122,2	-46,61	11,45
у тому числі: від страховальників - фізичних осіб;	237	213,3	283,8	-23,7	70,5	-10,00	33,05
від страховальників-юридичних осіб	1540,2	751,2	775,4	-789	24,2	-51,23	3,22
від перестраховальників	222,7	12,2	130,6	-210,5	118,4	-94,52	970,49
Частки страхових платежів, які сплачуються перестраховикам	913,4	209	249	-704,4	40	-77,12	19,14
Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат/відшкодувань	2578	1782	2142	-796	360	-30,88	20,20
Страхові відшкодування:	2106,1	259,4	182,6	-1846,7	-76,8	-87,68	-29,61
у тому числі: фізичним особам;	18,2	14,9	37,7	-3,3	22,8	-18,13	153,02
юридичним особам (крім перестраховальників);	2085,9	240,2	139,6	-1845,7	-100,6	-88,48	-41,88
перестраховальникам	2,0	4,4	5,3	2,4	0,9	120,00	20,45
Частки страхових виплат, компенсовані перестраховиками	1985,6	149,6	81	-1836	-68,6	-92,47	-45,86
Аквізиційні витрати	314,5	315,4	342,9	0,9	27,5	0,29	8,72
Ліквідаційні витрати	8,2	8,0	5,9	-0,2	-2,1	-2,44	-26,25
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду	947444	819974	761766	-127470	-58208	-13,45	-7,10
у тому числі зі страховальниками – фізичними особами	856767	760294	696073	-96473	-64221	-11,26	-8,45
зі страховальниками – юридичними особами	89050	58258	64309	-30792	6051	-34,58	10,39

На основі розрахунків, які наведені у таблиці 2.2 відмітимо, що валові надходження страхових платежів за страхуванням від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ у 2022 році зменшилися на 46,61 %, порівняно з 2021 роком, і склали 1067,7 млн грн. У 2023 році валові надходження страхових платежів, порівняно з 2022 роком, зросли на 11,45 % і склали 1189,9 млн грн.

Валові надходження страхових платежів від страхувальників - фізичних осіб у 2022 році зменшилися на 10 %, порівняно з 2021 роком, і склали 213,3 млн грн, у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зріс на 33,05 % і склав 283,8 млн грн.

Валові надходження страхових платежів від страхувальників - юридичних осіб у 2022 році зменшилися на 51,23 %, порівняно з 2021 роком, і склали 751,2 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зріс на 3,22 % і склав 775,4 млн грн.

Валові надходження страхових платежів від перестраховальників у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 94,52 % і склали 12,2 млн грн, а у 2023 році, порівняно з 2022 році, їх обсяг зріс на 970,49 % і склав 130,6 млн грн (рисунок 2.3).

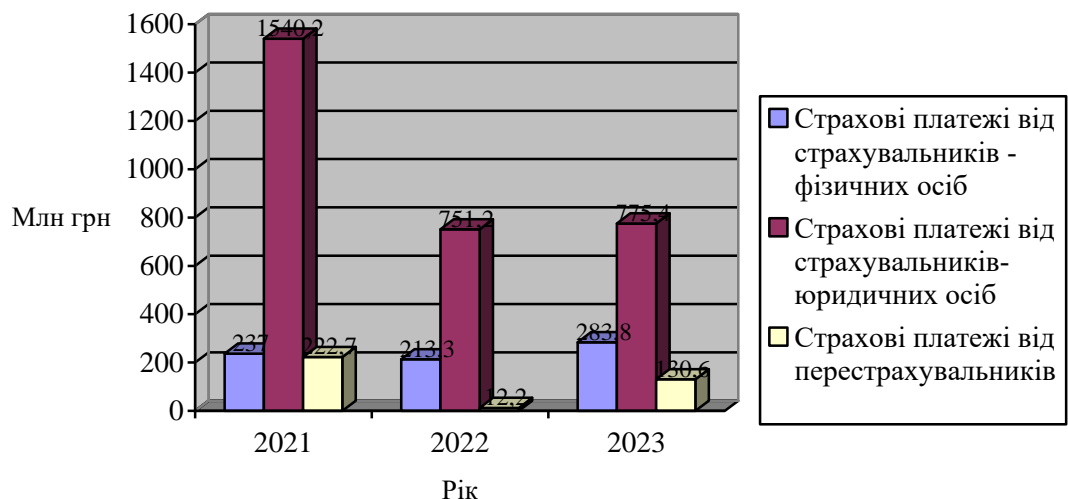

Рисунок 2.3 – Динаміка валових надходжень страхових платежів у розрізі страхувальників за договорами страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ у 2021-2023 роках

Частки страхових платежів, які сплачуються перестраховикам у 2022 році, порівняно з 2021 роком зменшилися на 77,12 % та становили 209 млн грн. У 2023 році значення показника складало 249 млн грн, що на 19,14 % більше порівняно з аналогічним періодом 2022 року.

Страхові відшкодування за договорами страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ у 2022 році зменшилися на 87,68 %, порівняно з 2021 роком, і склали 259,4 млн грн. У 2023 році страхові виплати, порівняно з 2022 роком, зменшилися на 29,61 % і склали 182,6 млн грн.

Страхові відшкодування страхувальникам - фізичним особам у 2022 році зменшилися на 18,13 %, порівняно з 2021 роком, і склали 14,9 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зріс на 153,02 % і склав 37,7 млн грн.

Страхові відшкодування страхувальникам - юридичним особам у 2022 році зменшилися на 88,48 %, порівняно з 2021 роком, і склали 240,2 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зменшився на 41,88 % і склав 139,6 млн грн.

Страхові відшкодування перестраховальникам у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зросли на 120 % і склали 4,4 млн грн, а у 2023 році їх обсяг, порівняно з 2022 році, їх обсяг зріс, порівняно з 2022 роком на 20,45 % і склав 5,3 млн грн.

Частки страхових виплат, компенсовані перестраховиками у 2022 році зменшилися на 92,47 %, порівняно з 2021 роком, і склали 149,6 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зменшився на 45,86 % і склав 81 млн грн.

Аквізиційні витрати за договорами страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зросли на 0,29 % і склали 315,4 млн грн, у 2023 році їх обсяг, порівняно з 2022 році, зріс на 8,72 % і склав 342,9 млн грн.

Ліквідаційні витрати за договорами страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 2,44 % і склали 8,0 млн грн, у 2023 році їх обсяг, порівняно з 2022 році, зменшився на 26,25 % і склав 5,9 млн грн.

Проаналізуємо основні показники розвитку страхування майна іншого, ніж проаналізовано вище в 2021-2023 роках (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Основні показники сіншого майна в 2021-2023 роках

Показники	Рік, млн грн			Абсолютне відхилення (+,-) млн грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
Валові надходження страхових платежів	3795	1891,1	2492,1	-1903,9	601	-50,17	31,78
у тому числі: від страхувальників - фізичних осіб;	800,2	450,4	662,9	-349,8	212,5	-43,71	47,18
від страхувальників-юридичних осіб	2714,1	1269,3	1572,5	-1444,8	303,2	-53,23	23,89
від перестраховальників	280,8	171,4	256,7	-109,4	85,3	-38,96	49,77
Частки страхових платежів, які сплачуються перестраховикам	1466,8	393,9	539,1	-1072,9	145,2	-73,15	36,86
Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат/відшкодувань	29745	18761	16874	-10984	-1887	-36,93	-10,06
Страхові відшкодування:	290,5	274,7	193,6	-15,8	-81,1	-5,44	-29,52
у тому числі: фізичним особам;	83,6	56,2	69,9	-27,4	13,7	-32,78	24,38
юридичним особам (крім перестраховальників);	196,1	210,3	119,4	14,2	-90,9	7,24	-43,22
перестраховальникам	10,7	8,2	4,2	-2,5	-4	-23,36	-48,78
Частки страхових виплат, компенсовані перестраховиками	32	110,2	52,3	78,2	-57,9	244,38	-52,54
Аквізиторні витрати	817,5	628,3	660,1	-189,2	31,8	-23,14	5,06
Ліквідаційні витрати	11,8	9,8	11,3	-2	1,5	-16,95	15,31
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду	2477080	2219667	2647980	-257413	428313	-10,39	19,30
у тому числі зі страхувальниками – фізичними особами	2338434	2151964	2573833	-186470	421869	-7,97	19,60
зі страхувальниками – юридичними особами	136658	65953	72579	-70705	6626	-51,74	10,05

Джерело: складено автором на основі [21]

На основі розрахунків, які наведені у таблиці 2.3 відмітимо, що валові надходження страхових платежів за страхуванням іншого майна у 2022 році зменшилися на 50,17 %, порівняно з 2021 роком, і склали 1891,1 млн грн. У

2023 році валові надходження страхових платежів, порівняно з 2022 роком, зросли на 31,78 % і склали 2492,1 млн грн.

Валові надходження страхових платежів від страхувальників - фізичних осіб у 2022 році зменшилися на 43,71 %, порівняно з 2021 роком, і склали 450,4 млн грн, у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зріс на 47,18 % і склав 662,9 млн грн.

Валові надходження страхових платежів від страхувальників - юридичних осіб у 2022 році зменшилися на 53,23 %, порівняно з 2021 роком, і склали 1269,3 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зріс на 23,89 % і склав 1572,5 млн грн.

Валові надходження страхових платежів від перестраховальників у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 38,96 % і склали 171,4 млн грн, а у 2023 році, порівняно з 2022 році, їх обсяг зріс на 49,77 % і склав 256,7 млн грн (рисунок 2.4).

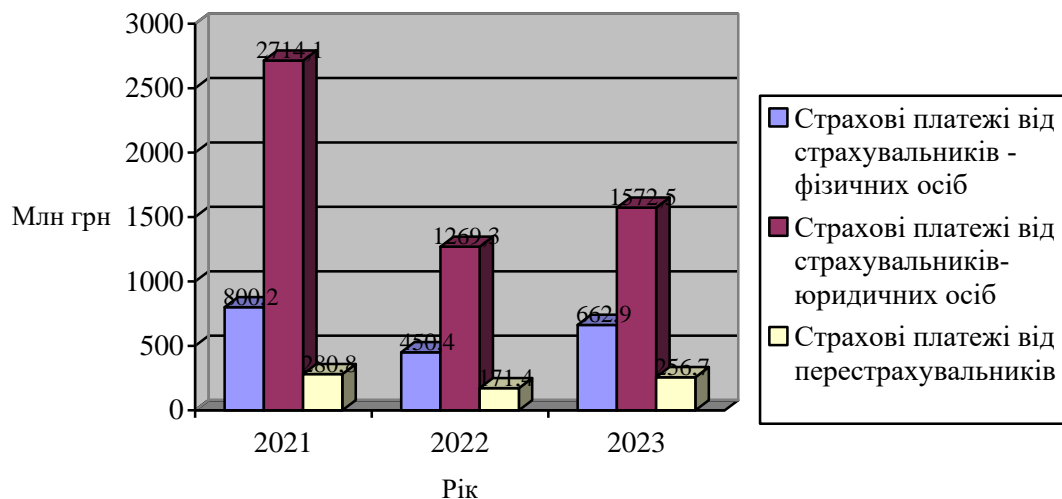

Рисунок 2.4 – Динаміка валових надходжень страхових платежів у розрізі страхувальників за договорами іншого майна у 2021-2023 роках

Джерело: складено на основі даних таблиці 2.3

Частки страхових платежів, які сплачуються перестраховикам у 2022 році, порівняно з 2021 роком зменшилися на 73,15 % та становили 393,9 млн

грн. У 2023 році значення показника складало 539,1 млн грн, що на 36,86 % більше порівняно з аналогічним періодом 2022 року.

Страхові відшкодування за договорами страхування іншого майна у 2022 році зменшилися на 5,44 %, порівняно з 2021 роком, і склали 274,7 млн грн. У 2023 році страхові виплати, порівняно з 2022 роком, зменшилися на 29,52 % і склали 193,6 млн грн.

Страхові відшкодування страхувальникам - фізичним особам у 2022 році зменшилися на 32,78 %, порівняно з 2021 роком, і склали 56,2 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зріс на 24,38 % і склав 69,9 млн грн.

Страхові відшкодування страхувальникам - юридичним особам у 2022 році зросли на 7,24 %, порівняно з 2021 роком, і склали 210,3 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зменшився на 43,22 % і склав 119,4 млн грн.

Страхові відшкодування перестраховальникам у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 23,36 % і склали 8,2 млн грн, а у 2023 році їх обсяг, порівняно з 2022 році, їх обсяг зменшився, порівняно з 2022 роком на 48,78 % і склав 4,2 млн грн.

Частки страхових виплат, компенсовані перестраховиками у 2022 році зросли на 244,38 %, порівняно з 2021 роком, і склали 110,2 млн грн, а у 2023 році, порівняно з минулим роком, їх обсяг зменшився на 52,54 % і склав 52,3 млн грн.

Аквізиційні витрати за договорами страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 23,14 % і склали 628,3 млн грн, у 2023 році їх обсяг, порівняно з 2022 році, зріс на 5,06 % і склав 660,1 млн грн.

Ліквідаційні витрати за договорами страхування іншого майна у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 16,95 % і склали 9,8 млн грн, у 2023 році їх обсяг, порівняно з 2022 році, зріс на 15,31 % і склав 11,3 млн грн.

На основі проведених розрахунків відмітимо, що у 2022 році відбулося падіння ринку страхового майна, майже усі показники значно скоротилися. Крім того з появою нових викликів продиктованих війною страхові компанії ще

не переорієнтували власну діяльність та не розробили нові страхові продукти або доповнили існуючі воєнними ризиками, а тому не здійснювали витрати страхових відшкодувань за ризиками, які були спричинені військовими діями. Не зважаючи на поживлення ринку страхування майна у 2023 році та появу нових страхових продуктів, які покривають частину ризиків спричинені воєнними діями, все ж показники діяльності ринку ще далекі до довоєнних. Ринок страхування майна залишається доволі нестабільним та залежним від економічних коливань. Не зважаючи на те, що страхування майна фізичних осіб займає менше третини загального обсягу ринку, все ж зменшення показників за такими страховими продуктами є найсуттєвішими, оскільки рівень платоспроможності населення значно зменшився в умовах війни і страхування за таких умов не ввійшло до першочергових потреб населення.

Проаналізувавши показники вітчизняного ринку страхування майна проаналізуємо фінансово-господарську діяльність ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за 2021-2023 роки.

Приватне акціонерне товариство «Українська пожежно-страхова компанія» є провідним гравцем на вітчизняному ринку страхування з понад 32 річною історією роботи. Страхова компанія активно розвивається, модернізує власну діяльність, шляхом застосування інноваційних технологій. ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» надає власним клієнтам понад 100 страхових продуктів та за рахунок їх модернізації збільшує обсяг страхового портфелю та диверсифікує страхові ризики. Страхова компанія за роки роботи на території України створила розвинуту мережу відокремлених підрозділів, які надають страховий захист клієнтам навіть в умовах війни.

Страхова компанія протягом аналізованого періоду підтвердила власні рейтинги та продовжила активну співпрацю з міжнародними перестраховиками, що зміцнює рівень її фінансової стійкості та конкурентоспроможності на ринку.

Проаналізуємо основні показники діяльності ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Динаміка основних показників діяльності ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022	2022 / 2021	2023 / 2022
Активи	657767,6	634941,5	714618,1	-22826,1	79676,6	-3,47	12,55
Власний капітал	219713,7	281511,2	284784,7	61797,5	3273,5	28,13	1,16
Зобов'язання	438054,0	353430,2	429833,4	-84623,8	76403,2	-19,32	21,62
Страхові резерви	367390,9	292132,9	373218,5	-75258	81085,6	-20,48	27,76
Чисті зароблені страхові премії	749558,9	550831,8	393224,7	-198727	-157607	-26,51	-28,61
Премії підписані	788082,4	465421,5	476063,5	-322661	10642	-40,94	2,29
Премії, передані у перестраховання	43749,6	25752,8	34011,6	-17996,8	8258,8	-41,14	32,07
Страхові виплати та страхові відшкодування	360346,5	177284,6	151310,6	-183062	-25974	-50,80	-14,65
Витрати на оплату праці	60493,3	35035,9	37302,3	-25457,4	2266,4	-42,08	6,47
Фінансовий результат	23867,9	69772,2	22630,6	45904,3	-47141,6	192,33	-67,57
Витрати з податку на прибуток	23580,0	12551,6	16926,7	-11028,4	4375,1	-46,77	34,86
Чистий фінансовий результат	287,9	57220,6	5703,8	56932,7	-51516,8	19775,16	-90,03

Джерело : побудовано за даними Національного банку України

На основі проведених розрахунків варто зазначити, що загальний обсяг активів ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшився на 3,47 % або на 22826,1 тис. грн і склали 634941,5 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком обсяг активів страховика зріс на 12,55 % або на 79676,6 тис. грн і склав 714618,1 тис. грн.

Власний капітал страхової компанії протягом 2021-2023 років мав тенденцію до зростання. У 2022 році обсяг власного капіталу, порівняно з 2021 роком зріс на 28,13 % або на 61797,5 тис. грн і склав 281511,2 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, обсяг власного капіталу страховика зріс на 1,16 % і склав 284784,7 тис. грн.

Динаміка власного капіталу ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» наведена на рисунку 2.5

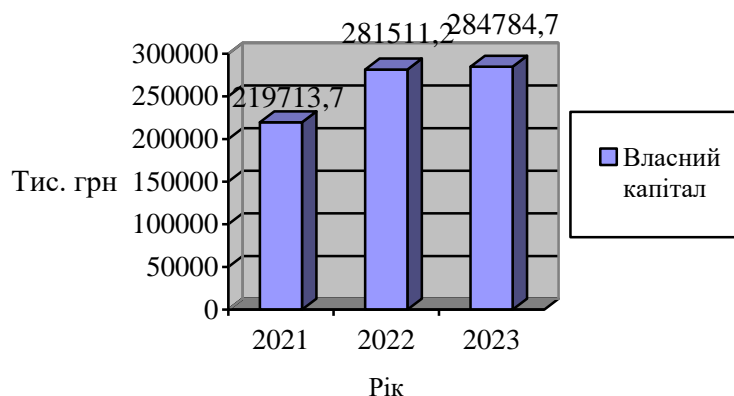

Рисунок 2.5 – Динаміка власного капіталу ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.4

Зобов'язання страхової компанії у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшилися на 19,32 % або на 84623,8 тис. грн і склали 353430,2 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком обсяг зобов'язань страховика зріс на 21,62 % або на 76403,2 тис. грн і склав 429833,4 тис. грн.

Страхові резерви ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2022 році, порівняно з 2021 роком зменшилися на 20,48 % або на 75258 тис. грн і склали 292132,9 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, їх обсяг зріс на 27,76 % і склав 373218,5 тис. грн (рисунок 2.6).

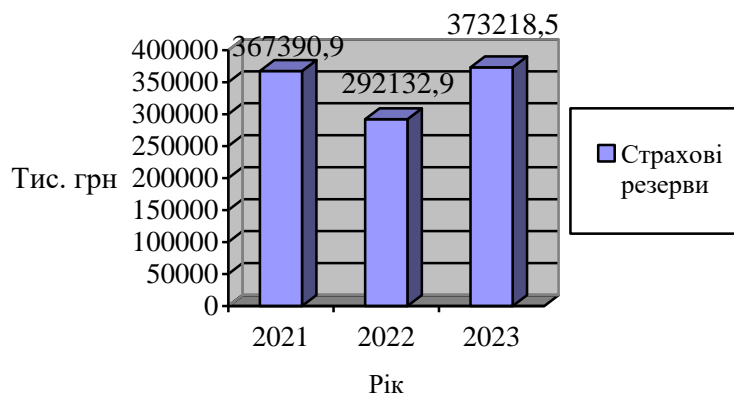

Рисунок 2.6 – Динаміка обсягу страхових резервів ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках

Чисті зароблені страхові премії ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2022 році, порівняно з 2021 роком зменшилися на 26,51 % або на 198727 тис. грн і склали 550831,8 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, їх обсяг зменшився на 26,61 % і склав 393224,7 тис. грн.

Премії підписані ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2022 році, порівняно з 2021 роком зменшилися на 40,94 % або на 322661 тис. грн і склали 465421,5 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, їх обсяг зріс на 2,29 % і склав 476063,5 тис. грн.

Премії, передані у перестраховання ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2022 році, порівняно з 2021 роком зменшилися на 41,14 % або на 17996,8 тис. грн і склали 25752,8 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, їх обсяг зріс на 32,07 % і склав 34011,6 тис. грн.

Страхові виплати та страхові відшкодування протягом аналізованого періоду зменшувалися. Так, у 2022 році, порівняно з 2021 роком їх обсяг зменшився на 50,8 % або на 183062 тис. грн і склали 177284,6 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, їх обсяг зменшився на 14,65 % або на 25974 тис. грн і склав 151310,6 тис. грн (рисунок 2.7).

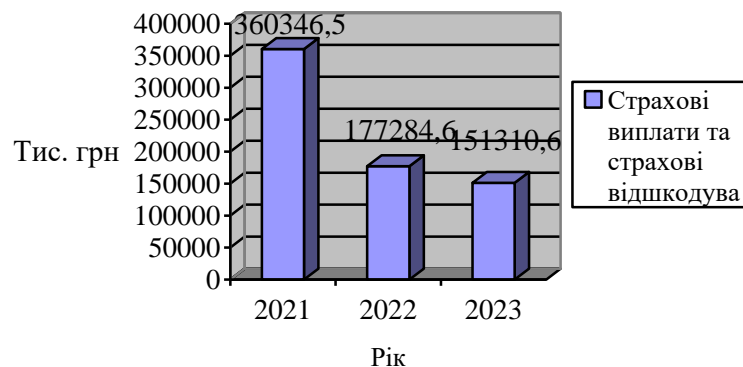

Рисунок 2.7 – Динаміка обсягу страхових виплат та страхових відшкодування ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.4.

Витрати на оплату праці страхової компанії у 2022 році, порівняно з 2021 роком зменшилися на 42,08 % або на 25457,4 тис. грн і склали 35033,9 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, їх обсяг зріс на 6,47 % або на 2266,4 тис. грн і склав 37302,3 тис. грн.

Страхова компанія протягом аналізованого періоду була прибутковою. Так у 2022 році, порівняно з 2021 роком обсяг прибутку ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» зріс на 192,33 % або на 45904,3 тис. грн і склав 69777,2 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, його обсяг зменшився на 67,57 % або на 47141,6 тис. грн і склав 22630,6 тис. грн.

Витрати на податок на прибуток страхової компанії у 2022 році, порівняно з 2021 роком зменшилися на 46,77 % або на 11028,4 тис. грн і склали 12551,6 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, їх обсяг зріс на 34,86 % або на 4375,1 тис. грн і склав 16926,7 тис. грн.

Чистий прибуток страхової компанії у 2022 році порівняно з 2021 роком зріс на 19775,16 % або на 56932,7 тис. грн і склав 57220,6 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, його обсяг зменшився на 90,03 % або на 51516,8 тис. грн і склав 5703,8 тис. грн.

Таким чином, на онові визначення тенденцій основних показників діяльності ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» відмітимо, що у 2022 році майже всі показники страхової компанії погіршилися, проте страхова компанія зуміла стабілізувати свою роботу у другому півріччі та не лише залишитися прибутковою, алей значно примножити обсяг прибутку. У 2023 році страхова компанія покращила переважну більшість показників діяльності, проте та чверть зменшилися чисті зароблені страхові премії, що вплинуло на фінансових результат діяльності страхової компанії. І хоч ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» залишилася прибутковою, проте , у порівнянні з 2022 роком обсяг прибутку значно скоротився.

2.2 Напрями удосконалення страхування майна ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»

Страхування є динамічною сферою розвитку та важливим інструментом стабілізації економіки. Однією з найважливіших та найбільш розвинених складових страхового ринку є ринок страхування майна. Майно відіграє ключову роль як у господарській діяльності юридичних осіб, так і в життєдіяльності людей, саме тому забезпечення його цілісності, корисних властивостей, можливості експлуатації є пріоритетним у системі страхових відносин та досягається за рахунок страхування ризиків, які можуть негативно вплинути на майнові об'єкти. Вартість майна, а саме: житлових та нежитлових будівель, споруд, обладнання, транспортних засобів часто є досить високою, і у випадку їх пошкодження або знищення власникам, не зважаючи на те чи це фізичні особи чи юридичні особи, може бути надзвичайно важко, а іноді й зовсім неможливо відновити їх за рахунок наявних коштів. Страхування майна дозволяє компенсувати збитки, забезпечуючи фінансову стабільність власників майнових об'єктів.

Майнове страхування у всьому світі демонструє високі темпи розвитку завдяки створенню ефективної системи страхового захисту, яка сприяє ефективності економічних відносин, підвищенню рівня життя населення та соціальній стабілізації. Створення дієвої системи страхового захисту майна сприяє зростанню довіри до фінансових інститутів та економічної системи загалом, що позитивно впливає на інвестиційний клімат та економічний розвиток країни. Воно також формує міцну систему захисту як для фінансів держави, так і для інтересів окремих громадян та підприємців. Досягнення таких результатів можливе лише через впровадження ефективної державної політики стимулювання розвитку ринку страхування майна.

ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» є активним учасником ринку страхування майна, яка пропонує страхові програми як для фізичних так для юридичних осіб.

Для фізичних осіб страхова компанія пропонує страховий продукт під назвою «Моє майно». Програма розрахована для власників квартир, орендарів майна та мешканців багатоквартирних житлових будинків.

Програма «Моє майно» передбачає «покриття наступних ризиків: пожежа, пошкодження димом, вибух, удар блискавки, що викликав пожежу; стихійні явища; вплив води (внаслідок аварії водопостачальних, каналізаційних, опалювальних систем і систем пожежогасіння або проникнення води із сусідніх приміщень); протиправні дії третіх осіб» [22].

На страхування приймається: оздоблення, обладнання, інженерні комунікації, рухоме майно, яке знаходиться в квартирі, відповідальність страхувальника за заподіяну майнову шкоду.

Умови страхової програми «Моє майно» наведені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Умови страхової програми «Моє майно»

Умови	Опції полісу
Страховий платіж	– 480 грн при укладанні договору страхування строком на 1 рік; – 240 грн при укладанні договору страхування терміном на 6 місяців.
Строк дії договору	Договір укладається строком на шість місяців та дванадцять місяців. Договір набуває чинності з дати, зазначеної у договорі, як початок його дії, але не раніше, ніж через 24 години після сплати і надходження страхового платежу на поточний рахунок страхової компанії, і діє до дати, зазначеної у договорі, як дата закінчення його дії.
Територія надання послуг страхування	Територія України (крім тимчасово окупованих територій та населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та переліку населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення, визначених відповідно до чинного законодавства)
Страхова сума	50000 грн – обсяг зобов'язань страхової компанії щодо страхування внутрішнього оздоблення, обладнання та інженерних комунікації, рухомого майна; 10000 грн – обсяг зобов'язань страхової компанії щодо страхування відповідальності за шкоду, нанесену майну, життю і здоров'ю третіх осіб

У разі настання страхового випадку, відповідно до вимог ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія», страхувальник має дотримуватися наступного алгоритму дій (рисунок 2.8)

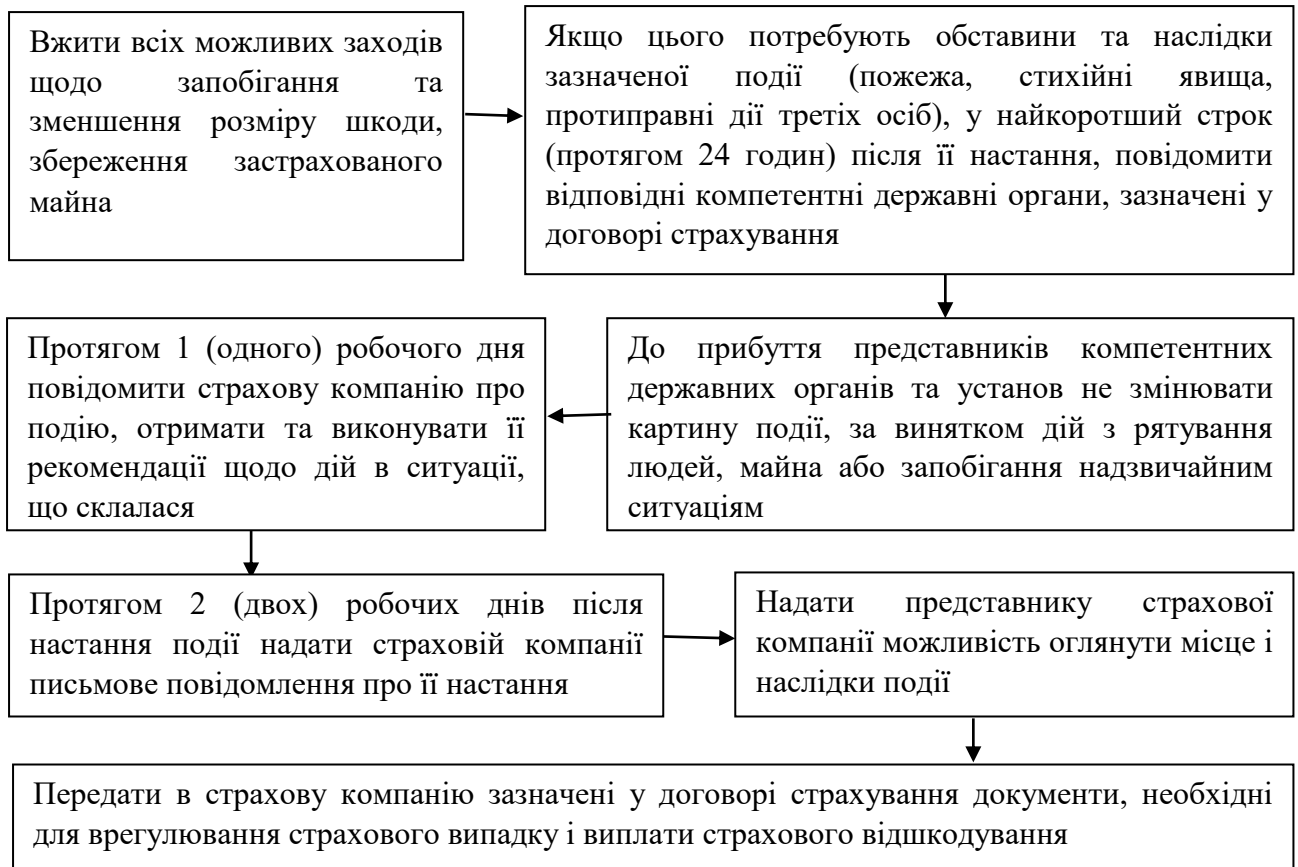

Рисунок 2.8 – Алгоритм дій страхувальника-фізичної особи у разі настання страхового випадку за договором страхування майна

Джерело: побудовано автором за інформацією з сайту страхової компанії [22]

Для захисту транспортних засобів фізичних осіб ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» пропонує три програми каско-страхування:

- «Каско» (страхова сума необмежена, покриття витрат на послуги таксі, покриття вартості автостоянки та евакуацію ТЗ до місця ремонту);
- «Каско 60/40» (60% сплачується при укладанні договору та 40% тільки при настанні страхового випадку);
- «Каско для своїх» (страхова сума від 50000 до 100000 грн, вигідна ціна для досвідчених водіїв).

Для юридичних осіб страхова ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» пропонує програми агрострахування, каско та страхування вантажів.

Страхова компанія УПСК пропонує підприємствам і організаціям, що мають у власності, користуються, розпоряджаються на законних підставах транспортними засобами, застрахувати: легкові та вантажні автомобілі, автобуси, мікроавтобуси, сільсько -, спец -, та будівельна техніка, причепи та напівпричепи за програмами каско.

В галузі агрострахування ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» пропонує наступні страхові програми: «комплексне страхування посівів сільськогосподарських культур на період перезимівлі; комплексне страхування майбутнього врожаю сільськогосподарських культур; страхування майбутнього врожаю сільськогосподарських культур від граду та вогню. Також страхова компанія здійснює страхування сільськогосподарських культур на повний аграрний цикл» [22].

Розмір страхових премій та страхових сум за кожною з пропонованих програм розраховується індивідуально та залежить ряду від факторів, зокрема: виду та сорту культури, що є об'єктом страхування, видів ризиків, регіону та площі посівів, наявності та розміру франшизи, тощо.

Страхова компанія для юридичних осіб пропонує програми страхування вантажів, які перевозяться будь-яким видом транспорту, як на території нашої країни так і по всьому світу.

Страхування вантажів здійснюється в переважній більшості на умов програм, які передбачають перелік страхових ризиків та випадків, які є визнаними у світовій практиці страхування та вантажоперевезення:

– програма «Умови страхування вантажів за всіма ризиками» розроблена із врахуванням застережень Інституту Лондонських Страховиків ІСС (А). За даною програмою страховими ризиками є: загибель, знищення, втрата, пошкодження всього або частини вантажу, що сталися внаслідок будь-якого страхового ризику, з урахуванням стандартних застережень;

– програма «В» - «Умови страхування вантажів за обмеженим переліком ризиків» розроблена з врахуванням застережень Інституту Лондонських

Страховиків ІСС (В). Страховими випадками є загибель, знищення, втрата або пошкодження всього або частини вантажу, що відбулося через дію таких ризиків як: пожежі; вибуху; удару блискавки, що викликав пожежу; землетрусу, виверження вулкану; аварії транспортного засобу; будь-якої події, які відбулися в процесі розвантаження в результаті аварії транспортного засобу; викидання за борт транспортного засобу з метою спасіння вантажу або транспортного засобу; змивання за борт судна; пошкодження морською, озерною або річковою водою судна, транспортного засобу, контейнеру з вантажем; падіння за борт транспортного засобу; будь-якої події, які відбулися в процесі розвантаження або навантаження);

– програма «С» - «Умови страхування вантажів за мінімальним переліком ризиків» складена з врахуванням застережень Інституту Лондонських Страховиків ІСС (С). Страховими випадками є загибель, знищення всього або частини вантажу, що відбулося внаслідок дії таких страхових ризиків: пожежі; вибуху; аварії транспортного засобу; події, які сталась в процесі операцій з розвантаження в результаті аварії транспортного засобу; викидання за борт транспортного засобу з метою спасіння вантажу або транспортного засобу [22].

Крім того, страхова компанія з урахуванням потреб та вимог страхувальників може розробляти індивідуальні програми страхування вантажів.

Проаналізуємо показники майнового страхування ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках (таблиця 2.6).

На основі проведених розрахунків відмітимо, що страхові премії за продуктами страхування майна у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зросли на 565,59 % або на 36882 тис. грн і склали 43403 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, вони зросли на 10,69 % або на 4641 тис. грн і склали 48044 тис. грн.

Страхові виплати за продуктами страхування майна у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зросли на 81,23 % або на 264 тис. грн і склали 589 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, вони зросли на 192,02 % або на 1131 тис. грн і склали 1720 тис. грн.

Таблиця 2.6 – Основні показники майнового страхування ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення (+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023 / 2022	2022/ 2021	2023 / 2022
Страховання майна							
Страхові премії	6521	43403	48044	36882	4641	565,59	10,69
Страхові виплати	325	589	1720	264	1131	81,23	192,02
Страховання вантажів							
Страхові премії	2014	1492	1992	-522	500	-25,92	33,51
Страхові виплати	562	128	482	-434	354	-77,22	276,56
Каско страхування							
Страхові премії	38421	68188	81241	29767	13053	77,48	19,14
Страхові виплати	21563	32732	32310	11169	-422	51,80	-1,29

Джерело: складено автором на основі [22]

Динаміка страхових премій та страхових виплат за договорами страхування майна ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках наведена на рисунку 2.9

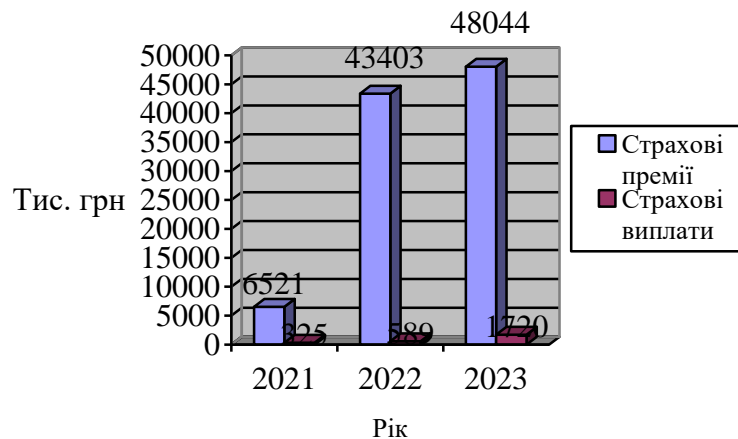

Рисунок 2.9 – Динаміка страхових премій та страхових виплат за договорами страхування майна ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6

Обсяг страхових премій за продуктами страхування вантажів у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшився на 25,92 % або на 522 тис. грн і склав 1492

тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, їх обсяг зріс на 33,51 % або на 500 тис. грн і склав 1992 тис. грн.

Обсяг страхових виплат за продуктами страхування вантажів ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зменшився на 77,22 % або на 434 тис. грн і склав 128 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, обсяг страхових виплат за продуктами страхування вантажів страхової компанії зріс на 276,56 % або на 354 тис. грн і склав 482 тис. грн.

Динаміка страхових премій та страхових виплат за договорами страхування вантажів ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках наведена на рисунку 2.10

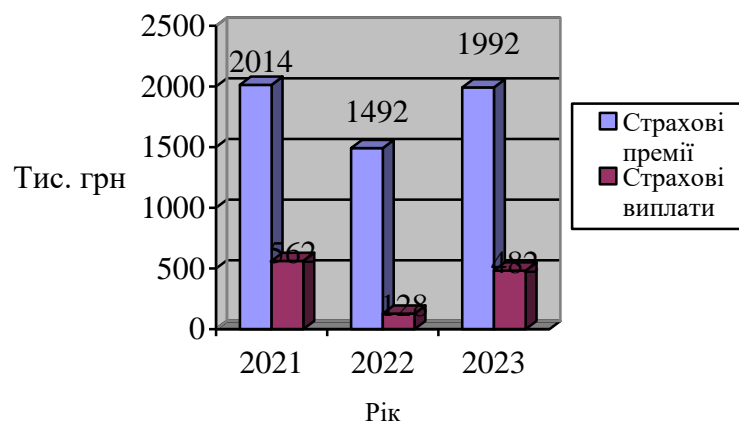

Рисунок 2.10 – Динаміка страхових премій та страхових виплат за договорами страхування вантажів ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6

Обсяг страхових премій за продуктами Каско страхування у 2022 році, порівняно з 2021 роком, зріс на 77,48 % або на 297676 тис. грн і склав 38421 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, їх обсяг зріс на 19,14 % або на 13053 тис. грн і склав 81241 тис. грн.

Обсяг страхових виплат за продуктами страхування Каско ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2022 році, порівняно з 2021 роком,

зросли на 51,8 % або на 32732 тис. грн і склав 32722 тис. грн. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, обсяг страхових виплат за продуктами страхування Каско зменшився на 1,29 % або на 11169 тис. грн і склав 32310 тис. грн.

Динаміка страхових премій та страхових виплат за договорами страхування Каско ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках наведена на рисунку 2.11

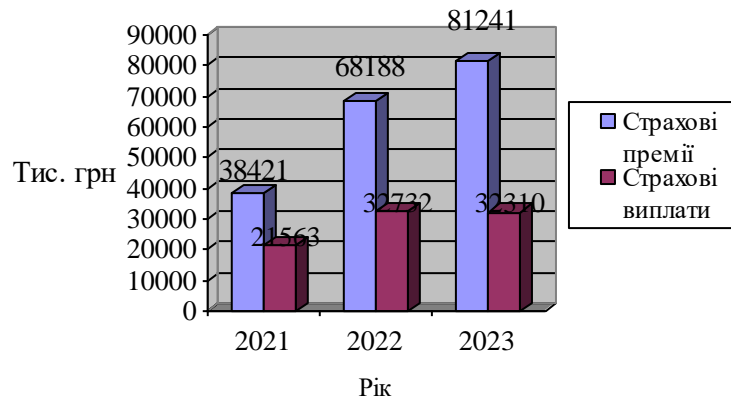

Рисунок 2.11 – Динаміка страхових премій та страхових виплат за договорами Каско страхування ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6

ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021 році не увійшла до 25 кращих страхових компаній за версією журналу Форіншурер за жодним із показників майнового страхування. У 2022 році страхова компанія покращила свої позиції і посіла 18 місце за обсягами Каско страхування, 12 – за обсягами страхування майна. За показниками страхування вантажів ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» знову не увійшла до 25 найкращих. У 2023 році страховик зайняв 25 місце рейтингу за показниками страхування вантажів, 11 – за показниками страхування майна та 17 – за Каско страхуванням.

На основі дослідження страхових продуктів та показників діяльності ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за видами майнового страхування відмітимо, що протягом аналізованого періоду страхова компанія зміцнила свої ринкові позиції та наростила обсяги продажів. Також протягом

досліджуваного періоду відмітимо спрощення процедури врегулювання страхових претензій он-лайн та збільшення обсягів виплати страхових відшкодувань. Втім керівництву страхової компанії необхідно звернути увагу на необхідність розширення страхових продуктів в сфері страхування майна як для фізичних так і для юридичних осіб, особливо це стосується розширення переліку ризиків, які можуть бути страховими та розробки програм, які покриватимуть військові ризики. Крім того страховій компанії доцільно зробити правила страхування в даному сегменті більш гнучкими та орієнтованими на індивідуальні особливості об'єкта страхування, що дозволить залучити ширше коло страхувальників, особливо це стосується страхування юридичних осіб.

Система заходів із удосконалення страхування майна наведена у таблиці 2.7

Таблиця 2.7 – Система заходів для підвищення рівня страхування майна в Україні

Проблеми	Можливі шляхи вирішення проблеми
Недосконалість дії механізму захисту страхувальників	<ul style="list-style-type: none"> – розроблення та затвердження національного стандарту визначення ліквідної вартості заставного майна (майнових прав) та вартості майна задля страхування; – розробити прийнятні правила діяльності страховиків майнового сегменту страхових послуг.
Невеликі обсяги реалізації страхових продуктів	<ul style="list-style-type: none"> – розширення асортименту страхових продуктів у сфері страхування майна; – підвищення рівня страхової культури населення; – розширення каналів збуту страхових продуктів; – підвищення рівня поінформованості страхувальників про страхові продукти; – визначення та закріплення на законодавчому рівні видів обов'язкових страхування майна.
Шахрайство у сфері страхування майна	<ul style="list-style-type: none"> - створення єдиної методологічної та інформаційної платформи для забезпечення взаємодії страховиків, органів державної влади та органів місцевого самоврядування; – впровадженню інформаційних технологій автоматизованого збору, аналізу та зберігання інформації, використання яких дозволить підвищити ефективність виявлення несумлінної поведінки на страховому ринку
Значна вартість страхових продуктів	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення ефективності андеррайтингу у сфері страхування майна; – застосування інновацій для здешевлення вартості страхових продуктів; – встановлення доступних страхових тарифів.

Джерело: систематизовано та доповнено автором на основі [1, 20,28, 34]

Виокремлені напрями розвитку страхування майна в Україні дозволять відкрити нові можливості як для страхувальників так і для страховиків. Так, практичне впровадження запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності роботи страхових компаній, що дозволить їм швидше та якісніше обслуговувати клієнтів, оптимізувати внутрішні процеси та знижувати операційні витрати. Розширення асортименту страхових послуг стане важливим кроком для задоволення різноманітних потреб клієнтів. Це включає введення нових страхових продуктів, адаптованих до специфічних вимог ринку, індивідуальних потреб фізичних та юридичних осіб, а також підвищення гнучкості існуючих страхових пропозицій. Задоволення потреб клієнтів у страховому захисті стане центральним завданням. Це включає не лише забезпечення своєчасного та повного відшкодування збитків, але й надання додаткових послуг, таких як консультації з питань управління ризиками, допомога у виборі оптимального страхового покриття та інші послуги, що сприятимуть зміцненню довгострокових відносин з клієнтами.

Висновки

У першому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано погляди науковців на сутність поняття «страхування майна», визначено його особливості та суб'єкти страхових відносин. Систематизовано види страхування майна. У роботі розглянуто особливості андерайтингу в майновому страхуванні, визначено його функції, розглянуто методи оцінки ефективності андерайтингу, досліджено ризики страхування майна та методи їх оцінки. Також у роботі визначено системи відповідальності страхових компаній за страхуванням майна.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано сучасний стан вітчизняного ринку страхування майна. Страховий ринок України з моменту його становлення та до сьогоднішнього дня характеризується нестабільними тенденціями розвитку. Ринок майнового страхування наразі переживає складні часи, оскільки в пріоритеті страхувальників залишається страхування за тим продуктами, де відповідно до законодавства у страхувальника виникає обов'язок здійснювати їх. В свою чергу ринок майнового страхування в переважній більшості реалізується у добровільній формі. На основі проведених розрахунків відмітимо, що у 2022 році відбулося падіння ринку страхового майна, майже усі показники значно скоротилися. Крім того з появою нових викликів продиктованих війною страхові компанії ще не переорієнтували власну діяльність та не розробили нові страхові продукти або доповнили існуючі воєнними ризиками, а тому не здійснювали витрати страхових відшкодувань за ризиками, які були спричинені військовими діями. Не зважаючи на поштовплення ринку страхування майна у 2023 році та появу нових страхових продуктів, які покривають частину ризиків спричинені воєнними діями, все ж показники діяльності ринку ще далекі до довоєнних. Ринок страхування майна залишається доволі нестабільним та залежним від економічних коливань. Не зважаючи на те, що страхування майна фізичних осіб займає менше третини загального обсягу ринку, все ж зменшення показників за

такими страховими продуктами є найсуттєвішими, оскільки рівень платоспроможності населення значно зменшився в умовах війни і страхування за таких умов не ввійшло до першочергових потреб населення.

У роботі проаналізовано фінансово-господарську діяльність ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за 2021-2023 роки. Приватне акціонерне товариство «Українська пожежно-страхова компанія» є провідним гравцем на вітчизняному ринку страхування з понад 32 річною історією роботи. Страхова компанія активно розвивається, модернізує власну діяльність, шляхом застосування інноваційних технологій. На онові визначення тенденцій основних показників діяльності ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» відмітимо, що у 2022 році майже всі показники страхової компанії погіршилися, проте страхова компанія зуміла стабілізувати свою роботу у другому півріччі та не лише залишитися прибутковою, алей значно примножити обсяг прибутку. У 2023 році страхова компанія покращила переважну більшість показників діяльності, проте та чверть зменшилися чисті зароблені страхові премії, що вплинуло на фінансових результат діяльності страхової компанії. І хоч ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» залишилася прибутковою, проте , у порівнянні з 2022 роком обсяг прибутку значно скоротився.

У роботі проаналізовано діяльність страхової компанії на ринку страхування майна та визначено, що для фізичних осіб страхова компанія пропонує страховий продукт під назвою «Моє майно». Програма розрахована для власників квартир, орендарів майна та мешканців багатоквартирних житлових будинків. Для захисту транспортних засобів фізичних осіб ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» пропонує три програми каско-страхування. Для юридичних осіб страхова ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» пропонує програми агрострахування, каско та страхування вантажів. У роботі розглянуто алгоритм дій страхувальника-фізичної особи у разі настання страхового випадку за договором страхування майна та проаналізовано основні показники майнового страхування ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2021-2023 роках та визначено, що протягом

аналізованого періоду страхова компанія зміцнила свої ринкові позиції та наростила обсяги продажів. Також протягом досліджуваного періоду відмітимо спрощення процедури врегулювання страхових претензій он-лайн та збільшення обсягів виплати страхових відшкодувань. Втім керівництву страхової компанії необхідно звернути увагу на необхідність розширення страхових продуктів в сфері страхування майна як для фізичних так і для юридичних осіб, особливо це стосується розширення переліку ризиків, які можуть бути страховими та розробки програм, які покриватимуть військові ризики. Крім того страховій компанії доцільно зробити правила страхування в даному сегменті більш гнучкими та орієнтованими на індивідуальні особливості об'єкта страхування, що дозволить залучити ширше коло страхувальників, особливо це стосується страхування юридичних осіб. У роботі запропоновані напрями удосконалення страхування майна.

Список використаних джерел

1. Барабаш Л.В. Функціонування ринку страхування майна в Україні / Л.В. Барабаш // Review of transport economics and management. – 2020. – Вип. (3(19)). – С.177-188.
2. Богріновцева Л. М. Розвиток та впровадження інноваційних підходів до фінансового управління страховими компаніями в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] /Л. М. Богріновцева, О.В. Ключка, І.В. Заїчко // Економіка та суспільство. – 2024. Вип. 60. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3608/3539>
3. Бойко А. С. Ринок майнових видів страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / А.С. Бойко, О.М. Віленчук // Фінансові інструменти регіонального розвитку: зб. пр. учасників Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Житомир, 27 жовт. 2021 р.). Т.2. Житомир: Поліський університет, 2021. – С. 35-38.
4. Брюховецька І.О. Класифікація страхування майна громадян / І.О. Брюховецька // Молодий вчений. – 2016. – № 9(36). – С. 19–22.
5. Глухова В.І. Аналіз стану майна в Україні / В.І. Глухова, І.В. Петрова, Н.В. Гомулко // Інфраструктура ринку. – 2018. – Вип. 24. – С. 344-347.
6. Длугопольський О. Сучасні проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України / О. Длугопольський, Д. Хропонюк // Innovation and Sustainability. – 2022.– № 1.– С. 118–126.
7. Ємельяненко С. О. Страхування, як метод управління майновими ризиками / С.О. Ємельяненко, О.М. Щербина // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2017. – №15. – С. 147-152.
8. Журавка О. С. Страхування : навчальний посібник / О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 350 с.
9. Журнал про страхування «Форіншурер». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com>

10. Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n149>.

11. Канєва Т. В. Проблеми та напрями розвитку страхування майна в Україні / Т. В. Канєва, Д. В. Наливайко // Проблеми системного підходу в економіці. – 2017. – Вип. 5. – С. 205-209.

12. Карпова В. Страхування майна: правові аспекти [Електронний ресурс] / В. Карпова // Бухгалтер і закон. – 2020. – № 45-46. – Режим доступу: https://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ012656

13. Коніна М. О. Страхування майна громадян: особливості та перспективи розвитку / М.О. Коніна, В.А. Янковський // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – 2017. – № 16(1). – С. 60-64.

14. Косова Т. Д. Формалізація розвитку сегменту майнового та ризикового страхування / Т.Д. Косова, О.В. Слободянюк // Економічний вісник університету. – 2017. – Вип. 33(1). – С. 336-342.

15. Мамчур Р.М. Основні тенденції розвитку майнового страхування в сільському господарстві / Р.М. Мамчур // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – Вип. 181(4). – С. 237–243.

16. Марина А. С. Страховий ринок України в умовах війни / А.С. Марина, М.В. Пеценко // Цифрова економіка та економічна безпека. – 2023. – Вип. 5(05). – С. 44–51.

17. Матвійчук Л. О. Механізм організації майнового страхування в Україні / Л.О. Матвійчук // Проривні інновації на страховому ринку України: зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Київ, 27 жовт.2021 р.). Київ: КНЕУ, 2021. – С. 25-30.

18. Наливайко Д. В. Страхування майна в умовах економічних перетворень / Д. В. Наливайко // Економіка та держава. – 2018. – № 10. – С. 106-109.

19. Наливайко Д.В. Оцінка ризику під час страхування майна / Д.В. Наливайко // Бізнес-навігатор. – 2017. – Вип 3(42). – С.145-148.

20. Неджеря В. І. Ризики страхового шахрайства та методи боротьби з ними [Електронний ресурс] / В.І. Неджеря // Ефективна економіка. – 2020. – № 3. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7742>

21. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>

22. Офіційний сайт Приватного акціонерного товариства «Українська пожежно-страхова компанія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://upsk.com.ua/>

23. Пашкова К. В. Проблеми майнового страхування в Україні та шляхи їх вирішення / К. В. Пашкова // Управління розвитком. – 2014. – №13. – С. 129-130.

24. Петрушина Т.В. Проблеми реалізації послуг зі страхування (майна) підприємств / Т.В. Петрушина // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2013. – Вип. 5., Т. 2. – С. 239–245.

25. Полторац А. С. Розвиток страхових ринків як базис забезпечення резильєнтності систем гарантування соціально-економічної безпеки регіонів / А.С. Полторац // «Modern Economics». – 2022. – № 34. – С. 82-89.

26. Потійко С. В. Страхування як економічна категорія та шляхи розвитку страхування майна сільськогосподарських підприємств в Україні / С. В. Потійко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2018. – Вип. 18(2). – С. 163-166.

27. Ролінський О.В. Візуалізація даних та фінансова безпека на страховому ринку України / О.В. Ролінський, Ю.В. Улянич // Агросвіт. – 2021. – № 16. – С. 45–51.

28. Романовська Ю. А. Аналіз ринку майнового страхування в Україні / Ю.А. Романовська, К. А. Яковенко // Економіка та суспільство. – 2017. – № 13. – С. 1207-1212.

29. Рубан С. О. Майнове страхування: досвід країн Європи / С. О. Рубан, Д. Р. Абрамітова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2012. – Вип. 36. – С. 228-236.

30. Рудь І. Напрями розвитку страхового ринку України в умовах війни / І.Рудь, Д.Агарков // International Science Journal of Management, Economics & Finance. – 2024. – Vol. 3, №. 3. – С. 10-18.

31. Ситник Н. Загрози та ризики фінансової безпеки страхового ринку України в умовах війни / Н. Ситник, М.Михайлюк // Молодий вчений. – 2023. – №5 (117). – С. 169–173

32. Слободянюк О. В. Тенденції розвитку страхування майна в Україні / О.В. Слободянюк, Я.В. Магурян // Економіка, менеджмент та бізнес-адміністрування в системі транскордонного співробітництва: зб. наук. пр. І Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22-23 жовт. 2020 р.). Київ : ПЗВО «Міжнародний європейський університет», 2020. – С. 68-70.

33. Слободянюк О.В. Страхування як запорука відшкодування збитків при пошкодженні та втраті майна / О.В. Слободянюк, Г.В.Толкачева // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2016. – Т. 15, вип. 1. – С. 202–221.

34. Слободянюк О.В. Тенденції розвитку страхування майна в Україні / О.В. Слободянюк, М.С. Бендюк // Причорноморські економічні студії. – 2019. – Вип. 41. – С. 170-175.

35. Страхова діяльність: метод. реком. / уклад.: О. М. Гладчук, С.С. Кучерівська. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. – 80с.

36. Терещенко Т. Є. Страхування (у схемах, таблицях, коментарях): навч. посібник / Т.Є. Терещенко, Л.О. Заволока, О.Б. Пономарьова. – Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2020. – 221 с.

37. Федорович І. Аналіз надання страхових послуг з майнових видів страхування / І. Федорович // Економічний аналіз. – 2024. – Том 34. – № 1.– С. 191-201.

38. Федорович І. М. Основні тренди та напрями розвитку страхового ринку України / І.М. Федорович // Інвестиції: практика та досвід. – 2023. – № 3. – С. 45-49.

39. Хрущ Н. А. Фінанси страхових організацій : навч. посіб. / Н. А. Хрущ, К. Л. Ларіонова, Л. О. Матвійчук. – Хмельницький: ХНУ, 2020. – 274 с.

40. Чуницька І.І. Особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в умовах воєнного стану / І.І. Чуницька, Л.М. Богріновцева // Інфраструктура ринку. – 2023. – Вип. 71. – С. 251–258.

41. Януль І. Є. Досвід зарубіжних країн у галузі страхування майна / І. Є. Януль, Т. С. Касьянюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 6. – С. 68-73.

Додатки